

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної роботи

Олександр ГОЛОВКО

2022 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Основи геополітика та геостратегії

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

галузь знань 29 «Міжнародні відносини»

спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

освітня програма: «Міжнародні відносини»

спеціалізація:

вид дисципліни: за вибором

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

2022 / 2023 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
протокол № 1 "30" серпня 2022 р.

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки, к.політ. н. Ірина ЗАСТАВА

Програму схвалено на засіданні кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

Протокол № 1 від "26" серпня 2022 року

Завідувач кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

Людмила НОВІКОВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини»

Гарант освітньо-професійної програми

Євгенія СОЛОВИХ
(підпис) (ім'я та прізвище)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Протокол № 1 від "29" серпня 2022 року

Голова науково-методичної комісії факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Лариса ГРИГОРОВА – БЕРЕНДА
(підпис) (ім'я та прізвище)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «**Основи геополітики та геостратегії**» складена відповідно до програми підготовки за першим (бакалаврським) рівнем відповідно до освітньо-професійної програми «**Міжнародні відносини**» підготовки **бакалавра** за спеціальністю **291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»**.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є розширення і закріплення набутих знань з міжнародної політики через введення нового підходу – аналізу світового політичного процесу крізь призму геополітики та геостратегії.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни полягають у формуванні:

формування загальних компетентностей

ЗК4 – здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, зокрема завдяки використанню інформаційних і комунікаційних технологій;

ЗК6 – уміння аргументувати вибір шляхів вирішення завдань професійного характеру, критично оцінювати отримані результати та обґрунтовувати прийняті рішення;

формування фахових компетентностей

ФК4 – знання про природу, джерела та інститути зовнішньої політики держави;

ФК6 – розуміння основ сучасного міжнародного права та його впливу на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держав;

ФК11 – розуміння характеристик розвитку країн та регіонів, особливостей та закономірностей глобальних процесів та місця в них окремих держав;

ФК16 – здатність використовувати методологічні основи формування геополітики та геостратегії;

ФК20 – здатність забезпечувати процес прийняття зовнішньополітичних рішень.

1.3. Кількість кредитів – 4.

1.4. Загальна кількість годин – 120.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	
Семестр	
8-й	
Лекції	
36 год.	
Практичні, семінарські заняття	
12 год.	

Лабораторні заняття	
год.	
Самостійна робота	
72 год. (в т.ч. інд. завдання)	
Індивідуальні завдання	
15 год. (контрольна робота)	

1.6. Заплановані програмні результати навчання

знання:

ПРН4 – розуміння процесу опису та оцінювання міжнародної ситуації, використання різних джерел інформації про міжнародні та зовнішньополітичні події та процеси;

навички:

ПРН18 – аналізувати інформацію про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, готувати інформаційні та аналітичні документи, із дотриманням правил їх оформлення.

ПРН21 – здійснювати самостійні індивідуальні та групові дослідження в сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики, регіонознавства та міжнародних комунікацій, готувати та оприлюднювати звіти про результати досліджень.

ПРН26 – використовувати методологічні основи формування геополітики та геостратегії;

ПРН30 – забезпечувати процес прийняття зовнішньополітичних рішень.

2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Геополітика як наукова дисципліна. Розвиток геополітичних концепцій.

Поняття про геополітику. Різні підходи до розуміння сутності. Об'єкт геополітики. Конкретні об'єкти геополітичних досліджень. Предмет геополітики. Рівні геополітичних досліджень. Основні методи сучасної геополітики. Структура геополітики. Зовнішня та внутрішня геополітика. Загальні геополітичні дисципліни. «Галузеві» геополітичні дисципліни. Комплексні та прикладні геополітичні дисципліни. Міжпредметні зв'язки геополітики. Провідні функції геополітики. Геостратегія, як практичний напрям геополітики. Місце геополітики та геостратегії у міжнародній політиці.

Основні підходи до періодизації розвитку геополітики. Геополітичні мотиви у працях вчених Давнього Сходу. Формування геополітичних ідей в античну епоху. Геополітичні погляди Аристотеля. Середньовічна геополітична думка. Вчення ІбнХальдуна. Географічний детермінізм як основа геополітичних ідей Нового часу. Погляди провідних європейських вчених Нового часу. Географічний детермінізм у російській науці. Зародження геополітики як науки. Геополітичні ідеї Ф. Ратцеля. Геополітичні погляди Р. Челлена. Концепція «Серединної Європи». Теорія «морської могутності» А. Мехена. Геополітична теорія Х. Дж. Маккіндера. «Хартленд». Французька школа «географії людини» П. В. де ла Блаша. Геополітична концепція Н. Спикмена. Геополітичні погляди К. Хаусхофера. Нацистська геополітика. Євразійство як геополітичне вчення. Ідеї провідних євразійців.

Повоєнна європейська та американська геополітика. Провідні сучасні школи геополітичної думки. Атлантизм. Неоатлантизм. Уніполярна геополітична модель світу. Концепція «зіткнення цивілізацій» С. Хантінгтона. Поліцентризм – багатополарність світу. «Радикальна географія». Критика імперіалізму. «Континенталізм» в європейській геополітичній думці. «Нові праві»: особливості геополітичних поглядів. Мондіалізм. Неомондіалізм: провідні концепції. «Критична» геополітика: основні напрями досліджень. Мультикультуралізм. Прикладна геополітика. Неоевразійство. Провідні напрями

неоєвразійства. Геополітичні доктрини українських вчених та політиків. Основні геополітичні концепції в суспільно-політичній думці України.

Тема 2. Історичний розвиток геополітичної організації світу. Геополітична структура сучасного світу.

Перші держави на Близькому Сході, їх геополітична взаємодія. Держави Південної та Східної Азії. Геополітика Перської держави. Античні держави-поліси. Держава Александра Македонського як геополітичне утворення. Геополітика Римської держави; формування, розвиток і загибель імперії. Візантійська імперія. Геополітичні аспекти виникнення, розвитку і розпаду Арабського халіфату. Геополітика середньовічних європейських держав. Геопросторові політичні структури в середньовічній Америці. Геополітичні аспекти Великих географічних відкриттів. Вестфальська геополітична епоха. Геополітика Наполеона. Віденська геополітична епоха. Паризька геополітична епоха: проблеми виділення. Берлінська епоха. Перша світова війна. Версальсько-Вашингтонська епоха. Друга світова війна. Ялтинсько-Потсдамська епоха. Біполярний світ. Біловезька епоха. Нью-Йоркська епоха: дискусійність виділення.

Світова територіальна організація політичної сфери суспільного життя. Геополітична структуризація світу. Геополітичні макрорегіони світу. Геополітичні регіони. Геополітичні субрегіони. Геополітичні «вісі», «полюси» («центри»). Біполярна геополітична модель світу після Другої світової війни. Сучасна глобалізація. Уявлення про уніполярний світ. «Новий світовий порядок». Багатополярна і багатоярусна геополітична модель сучасного світу. Геополітична взаємодія цивілізацій на міжнародній арені: співпраця і конфлікти. Регіоналізація геополітичних процесів. Держави світу. Основні геополітичні порядки (рівні) держав світу. Геоекономічна структура світу. Моделі «Північ–Південь», «Захід–Схід». Модель світу відповідно до теорії І. Валлерстайна. Великі геоекономічні простори на Землі. Геополітика і Світовий океан. Державні території у Світовому океані. Території зі змішаним правовим режимом. Міжнародні території. Міжнародні протоки та канали. Геополітична та геоекономічна ситуація в Арктиці. Геополітична ситуація в Антарктиці.

Тема 3. Геополітика та геостратегія держави. Геополітичні конфлікти в сучасному світі.

Держава як основний елемент геополітичної структури світу. Геополітичне положення держави. Основні характеристики геополітичного положення держави. Державний геополітичний простір, його складові. Державні кордони, їх геополітичні функції. Внутрішньодержавна геополітична структура. Геополітичні регіони. Геополітичні аспекти регіональної політики. Геостратегія держави на міжнародній арені. Типи геостратегій. Основні види експансіоністської геостратегії. Геополітичні інтереси держави. Національні інтереси держави: проблеми визначення і реалізації. Захист «легітимних» геополітичних інтересів. Національна безпека держави, її складові. Геополітика держави як засіб забезпечення національної безпеки. Геополітичні коди (кодекси) у зовнішній політиці держав.

Геополітичний конфлікт, типи геополітичних конфліктів. Міжцивілізаційні конфлікти. Інформаційна геополітика. Геоінформаційні конфлікти. Інформаційні війни. Війна як інструмент геополітики в історії людства. Воєнно-політичний конфлікт: об'єкт, предмет, засоби, суб'єкти, типології воєнно-політичних конфліктів. Геополітичний аналіз воєнно-політичних конфліктів. Географія воєнно-політичних конфліктів у сучасному світі. Геоекономічний конфлікт.

Тема 4. Геополітика США в сучасному світовому процесі.

Історичний розвиток геополітики США. «Доктрина Монро». Геополітичне розширення США в XIX ст. Концепція «ізоляціонізму». Геополітика «великого кийка». Прояви інтервенціонізму наприкінці XIX ст., під час Першої світової війни. Геополітика США напередодні та під час Другої світової війни. Геополітика США періоду «холодної війни». Доктрина Г. Трумена. Політика «стримування» СРСР. Геополітика «гнучкого реагування». Період «розрядки». «Ренесанс» «холодної війни». Геополітична перемога США. Неоатлантизм в теорії і зовнішній політиці США. Геополітична експансія США до басейну Перської затоки. Окупація Афганістану та Іраку. Роль США в НАТО. Геополітика США в Європі. Взаємовідносини США з провідними державами Західної Європи. Геостратегія США щодо КНР. Геополітика США стосовно Японії. Геостратегічний «Джакотський трикутник». Геостратегія США в Південно-Східній та Південній Азії. Стратегія США на Близькому Сході. Геополітичні інтереси США в Африці. Геополітика США щодо країн Північної та Тропічної Африки. Геостратегічна роль США в Америці. Геополітичні інтереси США в Латинській Америці.

Тема 5. Геополітика провідних держав Азії, Африки та Латинської Америки

Геополітичне положення КНР. Геополітична ідея «Великого Китаю». Зростання геополітичної могутності КНР. Геополітичні і гео економічні аспекти взаємовідносин між КНР і США. Геополітична проблема Тайваню. Регіональна геополітика КНР. Японія як геостратегічний союзник США. Проблема «Північних територій». Взаємовідносини між Японією і Китаєм. Регіональна геополітика Японії. Геополітичні проблеми утворення незалежної Індії. Взаємовідносини між Індією і Пакистаном; лінія геополітичної напруги в Кашмірі. Відносини між Індією і КНР. Геостратегія Індії в басейні Індійського океану. Геополітика сучасного Пакистану. Теорія ісламського світового порядку. Геополітичні проблеми взаємовідносин ісламського і західного світів. Арабські країни; спільні риси геополітики. Геополітична роль Саудівської Аравії. Гео економічний потенціал Ірану, його геополітика. Геополітика Туреччини, її роль у Чорноморському регіоні та на Близькому Сході. Геополітичні аспекти проблеми Кіпру.

Геополітичні процеси в Африці. Вплив західних держав на геополітичний і гео економічний простір Африки. Міжетнічні і міжрелігійні конфлікти на теренах Африки. Регіональна інтеграція. Арабські країни Північної Африки. Геополітична роль Єгипту. Магрибські країни: особливості геополітики і гео економіки. Геополітична ситуація в Західній Африці. Нігерія – провідний актор: зовнішня та внутрішня геополітика. Геополітична ситуація в Центральній Африці; проблеми врегулювання конфліктів. Геополітична ситуація в Східній Африці. Південна Африка – провідна країна континенту. Геополітика РПА. «Африканський ренесанс». Гегемоністський вплив США на геополітичний і гео економічний простір Латинської Америки: історія і сучасність. Інтеграційні процеси в Латинській Америці. Субрегіональні інтеграційні угруповання. Антиамериканські тенденції в геополітиці окремих держав Латинської Америки. Геополітика Куби та Венесуели. Геополітика Мексики; протиріччя між латиноамериканською солідарністю й економічною інтеграцією зі США. Геополітична і гео економічна роль Бразилії в Латинській Америці. Геостратегія Бразилії на міжнародній арені. Геополітика Аргентини. Геополітика та гео економіка Чилі.

Тема 6. Геополітика провідних європейських держав. Становлення та сучасний стан геополітики в Україні.

Геополітичні та гео економічні аспекти утворення і розвитку ЄОВС – ЄЕС – ЄС. Розширення ЄС на схід: геополітичні та гео економічні наслідки. Геополітичні

перспективи подальшого розвитку ЄС. НАТО: геополітичні засади створення і розвитку. Трансформація НАТО. Геополітичне розширення НАТО, основні наслідки. Сучасна геостратегія НАТО. Геополітика Великої Британії в повоєнний період. Геостратегія Великої Британії часів М. Тетчер. Геополітика Великої Британії в Європі. Сучасна геостратегія Великої Британії. Геополітика повоєнної Франції. Геостратегія Франції на міжнародній арені при президенті Ш. де Голлі. Ядерний та космічний аспекти геополітики Франції. Геополітичні інтереси Франції в Африці. Сучасна геополітика Франції. Геополітика ФРН. Об'єднання двох Німеччин. Формування нової геополітичної моделі сучасної ФРН. Геостратегія об'єднаної Німеччини в Європі та світі. Геополітична ситуація в Середземномор'ї. Геополітика сучасної Італії в Європі. Геополітика Іспанії. Геополітична ситуація в Центральній Східній Європі. Сучасні геополітичні інтереси держав регіону.

Державна територія України, її кордони. Геополітичне положення України: глобальне, регіональне та локальне. Геополітичні аспекти розвитку України. Давньоруські князівства на теренах України. Експансія Великого князівства Литовського та Польського королівства. Річ Посполита. Українські землі у XVII – XVIII ст. Національно-визвольні змагання. Україна у складі Радянського Союзу. Незалежна Україна. Розвиток геополітичної думки в українській науці. Національні інтереси України, їх забезпечення. Забезпечення національної безпеки. Геополітична регіоналізація України. Внутрішня геополітика в Україні. Сучасна геостратегія України на міжнародній арені. Геостратегічний вектор на інтеграцію з ЄС. Основні проблеми практичної реалізації. Геостратегічний вектор на інтеграцію з НАТО; шляхи реалізації. Геополітика України щодо держав Центральної та Східної Європи. Регіональна геополітична та гео економічна стратегія України: участь у СНД; розвиток співпраці в ГУАМ, ОЧЕС та інших структурах. Геополітика та геостратегія України у період російсько-української війни.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Обсяг у годинах				Обсяг у годинах			
	Денна форма				Заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
л		пз	с.р.	л		п	с.р	
Тема 1. Геополітика як наукова дисципліна. Розвиток геополітичних концепцій.	17	6	2	9				
Тема 2. Історичний розвиток геополітичної організації світу. Геополітична структура сучасного світу.	17	6	2	9				
Тема 3. Геополітика та геостратегія держави. Геополітичні конфлікти в сучасному світі.	17	6	2	9				
Тема 4. Геополітика США в сучасному світовому процесі.	18	6	2	10				
Тема 5. Геополітика провідних держав Азії, Африки та Латинської	18	6	2	10				

Америци.								
Тема 6. Геополітика провідних європейських держав. Становлення сучасний стан геополітики в Україні.	18	6	2	10				
Контрольна робота	15			15				
Усього годин	120	36	12	72				

4. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Назва теми	Кількість годин
	Денна
Тема 1. Геополітика як наукова дисципліна. Розвиток геополітичних концепцій.	2
Тема 2. Історичний розвиток геополітичної організації світу. Геополітична структура сучасного світу.	2
Тема 3. Геополітика та геостратегія держави. Геополітичні конфлікти в сучасному світі.	2
Тема 4. Геополітика США в сучасному світовому процесі.	2
Тема 5. Геополітика провідних держав Азії, Африки та Латинської Америки.	2
Тема 6. Геополітика провідних європейських держав. Становлення та сучасний стан геополітики в Україні.	2
Разом	12

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Види, зміст самостійної роботи	Денна форма
Тема 1. Геополітика як наукова дисципліна. Розвиток геополітичних концепцій. <i>Завдання:</i> ознайомлення з літературою по темі, конспектування тез, підготовка доповідей, дистанційний курс у Moodle «Основи геополітики та геостратегії», Тема 1.	9
Тема 2. Історичний розвиток геополітичної організації світу. Геополітична структура сучасного світу. <i>Завдання:</i> ознайомлення з літературою по темі, конспектування тез, підготовка доповідей, дистанційний курс у Moodle «Основи геополітики та геостратегії», Тема 2.	9
Тема 3. Геополітика та геостратегія держави. Геополітичні конфлікти в сучасному світі. <i>Завдання:</i> ознайомлення з літературою по темі, конспектування тез, підготовка доповідей, дистанційний курс у Moodle «Основи геополітики та	9

геостратегії», Тема 3.	
Тема 4. Геополітика США в сучасному світовому процесі. <i>Завдання:</i> ознайомлення з літературою по темі, конспектування тез, підготовка доповідей, дистанційний курс у Moodle «Основи геополітики та геостратегії», Тема 4.	10
Тема 5. Геополітика провідних держав Азії, Африки та Латинської Америки. <i>Завдання:</i> ознайомлення з літературою по темі, конспектування тез, підготовка доповідей, дистанційний курс у Moodle «Основи геополітики та геостратегії», Тема 5.	10
Тема 6. Геополітика провідних європейських держав. Становлення та сучасний стан геополітики в Україні. <i>Завдання:</i> ознайомлення з літературою по темі, конспектування тез, підготовка доповідей, дистанційний курс у Moodle «Основи геополітики та геостратегії», Тема 6.	10
Контрольна робота	15
Разом	72

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Навчальним планом передбачено виконання контрольної роботи, що виконується під час самостійної роботи. Контрольна робота являє собою індивідуальне завдання, яке передбачає самостійне виконання студентом певної практичної роботи на основі засвоєного теоретичного матеріалу.

6.1. Вимоги до оформлення контрольної роботи

Контрольна робота повинна мати чітку і логічну структуру, складовими якої є титульний аркуш, зміст, вступ, основна частина (два розділи), висновки та список використаних джерел.

У вступі необхідно обґрунтувати актуальність обраної теми, її значимість, провести аналіз джерельної та історіографічної бази, визначити мету і завдання контрольної роботи, предмет та об'єкт, хронологічні рамки, вказати методи дослідження, що використовувались під час написання контрольної роботи.

У процесі написання основної частини необхідно відповідно до плану розкрити суть вибраної теми. Обов'язково окремим питанням виділяються проблемні й дискусійні аспекти дослідження. При цьому наводяться аналітичні матеріали, подається їх аналіз.

У висновках контрольної роботи підводяться підсумки з усіх висвітлених питань, визначаються шляхи і напрями вирішення проблемних аспектів теми. Рекомендації можуть бути розроблені студентом як самостійно, так і через узагальнення пропозицій, що містяться у літературних джерелах.

Наявність у роботі ілюстрацій, які називаються «рисунками» (схеми, діаграми, графіки), дає змогу викласти матеріал більш доказово, полегшує його сприйняття.

Обсяг текстової частини роботи має бути в межах 20-25 сторінок стандартного формату А4 (210 ´ 297 мм). Шрифт – 14, інтервал між рядками – 1,5. Times New Roman.

Всі сторінки зазначених елементів контрольної роботи (крім титульної сторінки) підлягають нумерації в правому нижньому куті аркуша.

Текст контрольної роботи необхідно друкувати на текстовому полі сторінки розміром 170/257 мм, залишаючи, відповідно, береги таких розмірів: лівий – 30 мм, правий – 10 мм, верхній – 20 мм, нижній – 20 мм. Шрифт друку повинен бути чітким, чорного кольору середньої жирності, щільність тексту – однаковою.

Абзацний відступ повинен бути однаковим упродовж усього тексту і дорівнювати

1,25.

6.2. Рекомендовані теми контрольної роботи:

1. Поняття про геополітику: наукові підходи.
2. Предмет та рівні геополітичних досліджень.
3. Основні методи геополітичних досліджень.
4. Структура сучасної геополітики.
5. Провідні функції геополітики.
6. Геополітичний простір. Геополітичні поля, їх типи.
7. Геополітичні відносини. Геополітичний баланс.
8. Типи контролю над геопростором.
9. Основні категорії геополітики.
10. Провідні закони геополітики.
11. Географічний детермінізм у Давнину та Середньовіччі.
12. Географічний детермінізм у Новий час.
13. Геополітичні ідеї Ф. Ратцеля.
14. Геополітичні ідеї Р. Челлена.
15. Геополітичні ідеї у французькій школі «географії людини».
16. Теорія «морської могутності» А. Мехена.
17. Геополітична теорія Г. Маккіндера.
18. Геополітична теорія євразійства.
19. Геополітична концепція Н. Спідмена.
20. Геополітична теорія К. Хаусхофера і нацистська геополітика
21. Основні геополітичні школи ХХ ст.
22. Повоєнна європейська геополітика.
23. Атлантизм і неоатлантизм: основні геополітичні ідеї.
24. Поліцентризм: сутність, моделі світу.
25. Геополітичні ідеї «радикальної географії».
26. Геополітичні ідеї «континенталістів» і «нових правих».
27. Мондіалізм; провідні мондіалістські організації.
28. Провідні неомондіалістські теорії.
29. Геополітична концепція «зіткнення цивілізацій» С. Хантінгтона.
30. Сучасні напрями геополітичних досліджень.
31. Геополітичні ідеї неоевразійства.
32. Формування геопросторових політичних структур в Давнину.
33. Формування геопросторових політичних структур в Середньовіччі.
34. Розвиток геопросторової політичної організації світу у XVII– XVIII ст.
35. Розвиток геопросторової політичної організації світу у XIX ст.
36. Розвиток геопросторової політичної організації світу у ХХ ст.
37. Геополітична структура сучасного світу.
38. Геополітичні рівні (порядки) держав світу.
39. Багатополярна геополітична модель сучасного світу.
40. Геоекономічні моделі сучасного світу.
41. Модель світу згідно з теорією І. Валлерстайна.
42. Типи територій у Світовому океані, геополітичний контроль над ними.
43. Геополітична ситуація в Арктиці й Антарктиці.
44. Геополітичні конфлікти; основні типи геополітичних конфліктів.
45. Інформаційні конфлікти й інформаційна геополітика в сучасному світі.
46. Воєнно-політичні конфлікти в сучасному світі.
47. Типи воєнно-політичних конфліктів.
48. Стратегія держави у воєнно-політичному конфлікті.
49. Геополітичний аналіз воєнно-політичних конфліктів.

50. Геоелектронічні конфлікти в сучасному світі.
51. Геополітичне положення держави, його характеристики.
52. Геополітична могутність держави.
53. Геополітичний простір держави, його складові.
54. Геостратегія держави; типи геостратегії держав.
55. Геополітичні інтереси держави.
56. Геополітичні аспекти національної безпеки держави.
57. Геополітичні коди (кодекси) держав.
58. Історичні аспекти геостратегії США в XIX — першій половині XX ст.
59. Історичні аспекти геостратегії США після Другої світової війни.
60. «Новий світовий порядок» США, його основні засади.
61. Сучасна геополітика США в регіонах світу.
62. Геополітичні аспекти формування і розвитку Європейського Союзу.
63. Сучасна геополітика Європейського Союзу.
64. Сучасна геополітика НАТО.
65. Геополітика сучасної Німеччини.
66. Геополітика сучасної Франції.
67. Геополітика сучасної Великої Британії.
68. Геополітика Російської імперії.
69. Геостратегія СРСР на міжнародній арені: історичні аспекти.
70. Геостратегія сучасної Російської Федерації.
71. Геостратегія Китаю на міжнародній арені.
72. Геополітична ідея «Великого Китаю», її реалізація.
73. Геополітика сучасної Японії.
74. Геополітика сучасної Індії.
75. Геополітика сучасної Туреччини.
76. Геополітика Ірану на міжнародній арені.
77. Геополітика арабських держав на Близькому Сході та в Північній Африці.
78. Геополітична ситуація в Африці.
79. Геополітика Південної Африки на континенті.
80. Геополітична ситуація в Латинській Америці.
81. Геополітика Бразилії на міжнародній арені.
82. Геополітичне положення сучасної України.
83. Геополітичні аспекти формування і розвитку території України.
84. Геополітична регіоналізація України. Внутрішня геополітика в Україні.
85. Розвиток геополітичної думки в Україні.
86. Геополітика і стратегія зовнішньої політики України.
87. Геостратегічний вектор України на інтеграцію з Європейським Союзом.
88. Геополітичні аспекти взаємодії України і НАТО.
89. Регіональна геополітична і геоелектронічна стратегія України.

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Відповідність методів навчання та форм оцінювання визначеним результатам навчання за ОПП відображає табл. 7.1

Таблиця 7.1

Методи навчання та засоби діагностики результатів навчання за освітньою компонентною «Основи геополітики та геостратегії»

Шифр ПРН (відповідно до ОПП) Програмні результати навчання (відповідно до	Методи навчання	Засоби діагностики /форми оцінювання

ОПШ)		
ПРН4 – розуміння процесу опису та оцінювання міжнародної ситуації, використання різних джерел інформації про міжнародні та зовнішньополітичні події та процеси;	Лекція, пояснювально-ілюстративний, метод проблемного викладу, евристичний та ін., а також методи дистанційного навчання на платформах Zoom, Moodle.	Усне опитування або письмовий (тестовий) контроль на лекціях та семінарських заняттях; оцінювання: усних виступів з доповідями, виконання письмових (тестових) завдань, виконання аналітичних завдань, письмової (тестової) екзаменаційної роботи.
ПРН18 – аналізувати інформацію про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, готувати інформаційні та аналітичні документи, із дотриманням правил їх оформлення.	Лекція, пояснювально-ілюстративний, метод проблемного викладу, евристичний та ін., а також методи дистанційного навчання на платформах Zoom, Moodle.	Усне опитування або письмовий (тестовий) контроль на лекціях та семінарських заняттях; оцінювання: усних виступів з доповідями, виконання письмових (тестових) завдань, виконання аналітичних завдань, письмової (тестової) екзаменаційної роботи.
ПРН21 – здійснювати самостійні індивідуальні та групові дослідження в сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики, регіоназнавства та міжнародних комунікацій, готувати та оприлюднювати звіти про результати досліджень.	Лекція, пояснювально-ілюстративний, метод проблемного викладу, евристичний та ін., а також методи дистанційного навчання на платформах Zoom, Moodle.	Усне опитування або письмовий (тестовий) контроль на лекціях та семінарських заняттях; оцінювання: усних виступів з доповідями, виконання письмових (тестових) завдань, виконання аналітичних завдань, письмової (тестової) екзаменаційної роботи.
ПРН26 – використовувати методологічні основи формування геополітики та геостратегії;	Лекція, пояснювально-ілюстративний, метод проблемного викладу, евристичний та ін., а також методи дистанційного навчання на платформах Zoom, Moodle.	Усне опитування або письмовий (тестовий) контроль на лекціях та семінарських заняттях; оцінювання: усних виступів з доповідями, виконання письмових (тестових) завдань, виконання аналітичних завдань, письмової (тестової) екзаменаційної роботи.
ПРН30 – забезпечувати процес прийняття зовнішньополітичних рішень.	Лекція, пояснювально-ілюстративний, метод проблемного викладу, евристичний та ін., а також методи дистанційного навчання на платформах Zoom, Moodle.	Усне опитування або письмовий (тестовий) контроль на лекціях та семінарських заняттях; оцінювання: усних виступів з доповідями, виконання письмових (тестових) завдань, виконання аналітичних завдань, письмової (тестової) екзаменаційної роботи.

Замість виконання завдань (вивчення тем) можуть також додатково враховуватись такі види активностей здобувача:

- проходження тренінг-курсів чи дистанційних курсів з використання сучасних освітніх технологій на платформах Coursera, Prometheus тощо (за наявності відповідного документу про їх закінчення, надання копії викладачу);
- участь в майстер-класах, форумах, конференціях, семінарах, зустрічах з проблем використання сучасних освітніх технологій (з підготовкою есе, прес-релізу, інформаційного повідомлення тощо, що підтверджено навчальною програмою заходу чи відповідним сертифікатом).

8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

При вивченні дисципліни «Основи геополітики та геостратегії» застосовуються наступні методи контролю: усний, письмовий. Контроль з дисципліни складається з поточного контролю.

Засвоєння тем розділів (поточний контроль) здійснюється на практичних заняттях відповідно до контрольних цілей.

Поточний контроль і оцінювання результатів навчання передбачає виставлення оцінок за всіма формами проведення занять:

- контроль та оцінювання активності роботи студента під час лекційних та практичних занять (групова дискусія, тренінгові завдання);
- контроль та оцінювання якості підготовки та розробки проектних завдань в ході індивідуально / командної роботи студентів;
- контроль засвоєння теоретичного та практичного матеріалу (у вигляді тестування);
- контроль та оцінювання вмінь вирішувати аналітичні та інші завдання;
- контроль та оцінювання вмінь проводити дослідження та презентувати із застосуванням сучасних інформаційних технологій;
- оцінювання вмінь та навичок проводити фокус-групи, збирати та оброблювати дані.

При вивченні кожного розділу проводиться поточний контроль. На практичному занятті студент може отримати від 1 до 8 балів. Максимально студент може отримати 60 балів в ході лекційних та практичних занять.

Поточний контроль самостійної роботи здобувачів проводиться у формі опрацювання навчальної літератури за темою, підготовка доповідей.

Сума балів, які здобувач може набрати за поточним контролем, дорівнює 60.

Підсумковий контроль засвоєння розділів здійснюється по їх завершенню на основі проведення екзамену у формі тестових завдань. Завданням контролю є оцінювання знань, умінь та практичних навичок студентів, набутих під час вивчення зазначених тем.

Сума балів, які здобувач може набрати за підсумковим контролем, дорівнює 40.

Сума балів за виконані завдання на практичному занятті наведена в пункті 9.

Студенти, знання яких оцінені мінімально необхідною для складання екзамену кількістю балів, не мають право на виконання додаткових завдань для підвищення отриманої кількості балів.

Студенти, які були відсутні на лекції чи семінарському занятті, або отримали незадовільну оцінку, відпрацьовують пропущене заняття або незадовільну оцінку викладачу у дні його консультацій за графіком, затвердженим кафедрою.

Для відпрацювання студент зобов'язаний надати індивідуально виконане завдання за темою пропущеного заняття та продемонструвати належний рівень теоретичної підготовки за темою заняття, яке відпрацьовується.

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень здобувача. Він проводиться у тестовій формі у вигляді семестрового екзамену. Терміни проведення підсумкового семестрового контролю встановлюються графіком навчального процесу, а обсяг навчального матеріалу, який вноситься на підсумковий семестровий контроль, визначається робочою програмою дисципліни. Підсумковий контроль здійснюється після вивчення дисципліни.

Підсумковий контроль здійснюється у формі **екзамену**. Проведення екзамену у вигляді **тестування**. Пропонується 20 тестових питань закритого типу та з декількома варіантами відповідей.

Оцінювання – 2 бали виставляється здобувачу вищої освіти за одне тестове питання у випадку правильної відповіді. Загальна кількість балів за успішне виконання екзаменаційних (тестових) завдань – 40. Час виконання – до 80 хвилин.

УВАГА! У разі використання заборонених джерел на екзамені студент на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

Оцінка успішності здобувача з дисципліни є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою з урахуванням оцінок за поточним та підсумковим контролем.

9. СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ

Приклад для підсумкового семестрового контролю при проведенні семестрового екзамену

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання						Контрольна робота	Разом	Екзамен	Сума
T.1	T.2	T.3	T.4	T.5	T.6				
7	7	7	8	8	8	15	60	40	100

Набрана кількість рейтингових балів здобувачем є основою для оцінки.

За результатами поточного та підсумкового контролю здобувач може набрати від 0 до 100 балів включно.

Критерії оцінювання поточного контролю знань здобувачів за 8 бальною шкалою

Кількість балів	Критерії оцінювання
7-8	Здобувач цілком і всебічно розкрив питання, вільно оперує поняттями і термінологією, демонструє глибокі знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити.
5-6	Здобувач достатньо повно і всебічно розкрив питання, вільно оперує термінологією і поняттями, демонструє знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити.
3-4	Здобувач розкрив питання у загальних рисах, але спостерігаються деякі упущення при відповіді на питання, обґрунтування неточні. Не підтверджуються достатньо обґрунтованими доказами.

1-2	Здобувач розкрив питання у загальних рисах, розуміє їхню сутність, намагається робити висновки, але при цьому слабо орієнтується в джерелах, припускається грубих помилок, матеріал викладає нелогічно.
0	Здобувач не в змозі дати відповідь на поставлені запитання, або відповідь не правильна, не розуміє суть питання. Не ознайомлений з джерелами. Не може зробити висновків.

Критерії оцінювання контрольної роботи

Пункти оцінки	Максимальна оцінка, бали	Критерії оцінювання
Вступ	3	1 б. – обґрунтована актуальність обраної теми 1 б. – проаналізована ступінь вивчення проблеми в закордонних і вітчизняних джерелах 1 б. – мета, об'єкт, предмет, завдання, методи роботи відповідають досліджуваній темі
Основна частина	5	1 б. – сформульована проблематика дослідження 2 б. – розглянуті існуючі теоретичні підходи та всі точки зору її вивчення іншими науковцями 3 б. – досліджено сучасний стан питання, динаміка, вплив різноманітних чинників, проведено аналіз існуючих проблем і можливих шляхів їхнього практичного вирішення
Висновки	3	1 б. – дотримання послідовності, логічності викладення матеріалу у висновках 2 б. – викладено висновки і пропозиції, що становлять предмет захисту, розкриті кінцеві результати виконаної роботи, що доводять досягнення автором поставленої мети дослідження, але є певні недоліки. 3 б. – викладено висновки і пропозиції, що становлять предмет захисту, кінцеві результати виконаної роботи, що доводять досягнення автором поставленої мети дослідження
Список використаних джерел	2	1 б. – відповідність оформлення списку джерел та літератури згідно з ДСТУ 8302:2015 1 б. – відповідність використаної літератури з проблемою, що досліджується
Оформлення роботи	2	2 б. – повна відповідність оформлення контрольної роботи з методичними рекомендаціями
Всього балів:	15	
<i>Штрафні за невчасність</i>	- 5	

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	Для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання

90–100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Андрущенко С. В. Україна в сучасному геополітичному середовищі: Моногр. Київ: Логос, 2005. 286 с.
2. Бжезінський З. Велика шахівниця. Харків: Фабула, 2018. 288 с.
3. Геополітика: Підручник / А. І. Кудряченко, Ф. М. Рудич, В. О. Храмов. Київ: МАУП, 2004. 296 с.
4. Геополітика: енциклопедія / за ред. чл.-кор. Є.М.Суліми. Київ: Знання України, 2012. 919 с.
5. Гольцов А.Г. Геополітика та політична географія: підручник. Київ: Центр учб. л-ри, 2012. 416 с.
6. Дністрянський М.С. Геополітика: Навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 436 с.
7. Дорошко М. С., Шпакова Н. В. Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 204 с.
8. Зленко А. Дипломатія і політика. Україна в процесі динамічних геополітичних змін. Харків: Фоліо, 2021. 590 с.
9. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті. Київ: Наш Формат, 2020. 320 с.
10. Кондратенко О.Ю. Класична та сучасна геополітика: ретроспективний аналіз. *Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки»*. 2015. Вип. 9 (1). С. 48-59.
11. Кондратенко О. Ю. Перспективи зміни парадигми світового порядку у контексті російсько-української геополітичної кризи. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2014. Вип. 120(1). С. 47-58.
12. Кондратенко О. Ю. Концептуальні основи геополітики та геостратегії. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Філософія. Соціологія. Політологія*. 2015. № 2. С. 129-139.
13. Кондратенко О.Ю. Сирійський конфлікт та геополітичні інтереси Російської Федерації. *Зовнішні справи*. 2016. № 3. 24–29.
14. Крисаченко В. Геополітика. *Науковий інструментарій українознавця. Довідник*. Київ: ННДІУВІ, 2012. 365 с.
15. Кудряченко А.І. Геополітика: підручник. Київ: МАУП, 2004. 296 с.
16. Прийдун С. В. Трансформація зовнішньої політики України: європейсько-атлантичний аспект (1991–2015) : автореферат дис...– канд. істор. наук: 07.00.02. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 2019. 19 с.
17. Страдвел Дж. Чому Азії вдалося. Київ: Наш Формат, 2017. 448 с.
18. Сутула О.А. Сутність сучасних геополітичних концепцій: загальна характеристика. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Питання політології»*. 2018. №33. С. 121-130.
19. Яценко Б.П., Стафійчук В.І., Брайчевський Ю.С. Політична географія і геополітика: Навч. посіб. Київ: Либідь, 2007. 255 с.

Допоміжна література

1. Бжезінський З. Вибір: світове панування чи світове лідерст-во: Пер. з англ. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 203 с.
2. Геополітика: енциклопедія: / за ред. Є.М. Суліми ; редкол.: Є.М. Суліма (голова), М.А. Шепелев (заст. голови), В.В. Кривошеїн та ін. Київ: Знання України, 2013. 920 с.
3. Геополітика України (Військовий аспект): Навч. посібн. / Шлемкевич Л. П., Ткачук П. П., Гетьманчук М. П. та ін.. Львів: Військовий інститут, 2004. 835 с.
4. Глобалізація і сучасний міжнародний процес / За ред. проф. Б.Гуменюка і проф. С. Шергіна. Київ: Університет «Україна», 2009. 508 с.
5. Гольцов А. Г. Політична географія: Навч. посіб. Київ: МАУП, 2007. 256 с.
6. Дністрянський М. С. Геополітичні доктрини і підходи: критичний аналіз методології: Моногр. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка. 2003. 114 с.
7. Добровольський О. В. Геополітичний розвиток Південної Азії, Океанії, Африки й Латинської Америки та інтереси України. Київ: Універс. вид-во «Пульсари», 2006. 128 с.
8. Етнополітична карта світу ХХІ ст.: Методичний та предметний коментарі / П. Жук, Н. Мазур, Р. Соломонюк, Р. Турчак. Тернопіль: Мандрівець, 2000. 240 с.
9. Кандиба Ю. І. Політична географія з основами геополітики: Навч.-метод. комплекс / Кандиба Ю. І., Кучер І. І. Харків, 2010. 100 с.
10. Ліпкан В. А. Національна безпека України. Київ: КНЕУ, 2008. 552 с.
11. Лотоцький С., Трохимчук С. Україна в світовому геополітичному просторі. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2002. 192 с.
12. Мадіссон В. В., Шахов В. Л. Сучасна українська геополітика: навч. посіб. Київ: Либідь, 2003. 176 с.
13. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин: підручн. / 2-ге вид, доп. та випр. Київ: Кобза, 2003. 528с.
14. Мартинюк В. О., Троян С. С. Політична географія та геополітика: Словник-довідник. Київ: НВЦ ВО, 2005. 224 с.
15. Перепелиця Г. М. Конфлікти в посткомуністичній Європі. Київ: НІСД, 2003. 432 с.
16. Словник геополітичних термінів та понять / упоряд. і ред. В. С. Крисаченко; за заг. ред. О. С. Власюка, П. П. Кононенка. Київ: ПЦ «Фоліант», 2008. 208 с.
17. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти / За ред. Ф. М. Рудича. Київ: МАУП, 2002. 488 с.
18. Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України: Підручник. Київ: Либідь, 2006. 712 с.

11. ПОСИЛАННЯ НА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ, ВІДЕО-ЛЕКЦІЇ, ІНШЕ МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. https://europa.eu/european-union/index_en – офіційний сайт Європейського Союзу
2. <http://www.nato.int/cps/uk/natolive/index.htm> – офіційний сайт НАТО
3. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/612-14> – Закон України «Щодо відносин України і Організації Північно-Атлантичного Договору (НАТО)»
4. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3360-12> – Закон України «Про Основні напрями зовнішньої політики України»
5. <http://mfa.gov.ua/ua> – офіційний сайт Міністерства закордонних справ України

12. ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ЗА ДЕННОЮ ФОРМОЮ В УМОВАХ ДІЇ ОБСТАВИН НЕПОБОРНОЇ СИЛИ

В умовах дії форс-мажорних обставин освітній процес в університеті здійснюється відповідно до наказів/розпоряджень ректора/проректора або за змішаною формою навчання, або повністю дистанційно в синхронному режимі. Складання підсумкового семестрового контролю: в разі запровадження жорстких обмежень із заборонаю відвідування ЗВО студентам денної форми навчання надається можливість скласти екзамен в тестовій формі дистанційно на платформі Moodle в дистанційному курсі «Основи геополітики та геостратегії» <https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=5474>